

Ե Հ Ո Վ Ա, Ե Հ Ո Վ Ա

(ՁՐՀԵՂԵՂԵԱՆ ԱՒԱՆՒՄՎԷՊ)

է.

Նոյը բացած էր ՏԱՊԱՆԻՆ դուռը: Ու բոլոր կենդանիները — սողացող, լողացող և թռչող — դուրս ելած էին ճարակելու, ու քիչ մը օդ ու արեւ վայելելու համար: Անոնք բանտէն փախչող, և վերագտած ազատութիւնը իր երկայնքէն ու լայնքէն ապրիլ ցանկացող մարդոց պէս, վազեցին հոս ու հոն, ամէն մէկը իր ուզած կողմը, խառնիճաղանճ վազքով մը, կամ՝ վայրագ ոստումներով:

Տապանաբնակի անասուններէն ոմանք վազեցին դէպի կանանչ բլուրները, ծիլ ու բոյս գտնելու համար, բայց շատերը՝ դաշտերն ու ձորերը իջան ու սկսան դիակներ ուտել: Երկիրը լեցուած էր զարհուրանքով ու վայրենութեամբ: Կը լսուէին ոռնոցներ, կռինչ, հաչոց, կաղկանձ և մռնչիւններ: Պատանին ու Եհովան քալեցին: Ու որքան շատ քալեցին, այնքան ալ սարսափելի պատկերներ տեսան:

Բլուրի մը կուշտը: Ծխուած ճիւղերով թուփեր: Լպրծուն քարեր և կոխկրտուած բարտիներ: Քովը գիւղ մը կար, տուններէն շատերը փլած էին, խանգարուած էր փողոցներուն ուղղութիւնը: Մէկ հատիկ քարաչէն ու մեծկակ դարպաս մը կը տեսնուէր ջրախառն ցեխերէն վեր:

Պատի մը տակ՝ ագռաւ մը տեսան, երբ գիւղին մէջէն կ'անցնէին Տէրն ու պատանին: Ագռաւը՝ ընկոյզի պէս երկուքի բաժնուած գանկի մը ուղեղը կը կտցէր...: Հանդարտ ու անվախ էր թռչունը. իր տեղէն չշարժեցաւ, թռչիլ չփորձեց երբ երկու ճամբորդները անոր մօտեցան, ընդհակառակն, ճանկերը լարեց, ամրապէս բռնեց գանկը եւ անխռով՝ շարունակեց ուղեղը կտցել...:

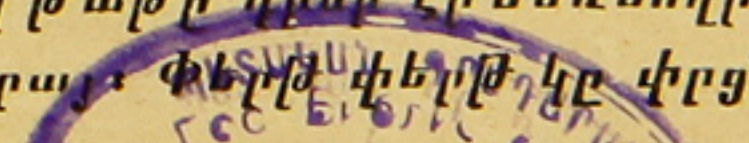
Արեւ կար ջուրին վրայ, կտցուած գանկին մէջ, եւ ագռաւի կտուցին ծայրը...:

- Տէրը մօտեցաւ գանկին:
- Ագռաւը կը կտցէր...:
- Կտուցին ծայրէն փսփո մը ըղեղ թռաւ, ինկաւ Եհովայի դաստակին վըրայ...: Հոն սեւցաւ մորթը, եղաւ թարախոտ վէրք...:
- Այդ վէրքերէն՝ ճճիներ ու մժղուկներ ծնան...:

* *

Փոքրիկ կիրճ մըն է: Երկու կողմի լեռները անհրապօյր՝ վեր կը բարձրանան, իրարու կը մօտենան, կը նեղցնեն արանքը: Դէմէն՝ հեղեղատի մը հասակը կ'երկարի վերէն վար, կ'իջնէ ձորը: Ամայութիւն եւ սոսկում կայ կիրճին մէջ: Կը լսուի վազող ջուրերուն ճիչը:

Թուամբի մը վրայ գայլ մը տեսան, որ նոր արբունքի հասած աղջկայ մը ստինքները կ'ուտէր: Մէկ թաթը գրեթէ մեռնողին կուրծքին վրայ և միւսը ամրացուցած էր հողին վրայ: Փերթ փերթ կը փրցնէր ստինքը ու կը ծամէր:

Տեսարանին առջեւ ընդվզեցաւ պատանին, քար մը նետեց գայլին, բայց
ան՝ չերերաց իր տեղէն, կզակ մը զարկաւ աջ ստինքին, գայն մարմնէն
փրցուց, ստինքին ցեխոտ պտուկը շարժեց օդին մէջ... ու նայեցաւ Եհովա-
յին, նոյնիսկ խնդաց... :

Կիրճին մէջ՝ մշուշ կար: Թաց ու խոնաւ ցուրտ մը կ'անցնէր երկրիս վը-
րայէն, կ'երերցնէր աղջկան մազերը ու գայլի ստեները: Տէրր երբ կը մօտե-
նար գայլին, ան՝ ցնցեց ստինքը. պտուկէն՝ ցեխախառն արիւն ցատկեց Ե-
հովային այտերուն վրայ... :

Երկիրը լեցուեցաւ կարիճներով և օձերով... :

*
* *

Ահա դաշտ մը: Հոն մտան Տէրն ու պատանին: Դեռ նոր ցամքեր էր
ջուրը և երեւան ելած էր հողը: Հոս ու հոն դիակներ կային «ամէն չափի ու
հասակի»: Շուն մը, նիհար ու դողդոջուն, բռնած էր ձերացած մարդու մը
դիակէն, քաշեր էր փոս մը, կը բզքտէր գայն, պայթեցուց աչքերը, փրցուց
ականջները և ցնցեց գլուխը... :

Եհովան այդ ժամանակը մօտեցած էր փոսին, կը դիտէր շունն ու դիա-
կը... : Յանկարծ ցնցուած գլուխէն ճերմակ մազ մը թռաւ, փաթթուեցաւ
Եհովայի պարանոցին: Սրսփաց Արարիչը... : Համաճարակ ու սով:

*
* *

Քիչ մը անդին: Հարսի մը դիակը տեսան: Մատներուն վրայ դեռ հինա
կար: Մազերը պլուներ էին թուփի մը: Արծիւ մը նստեր էր հարսին փորին
վրայ, կը պատռէր արգանդը, ու անկէ դուրս կը քաշէր եօթամսեայ մա-
նուկի մը կտորները. երբ Եհովան մօտեցաւ գիշատիչ թռչունին՝ անոր կտու-
ցին ծայրէն մանուկին սիրտը ցատկեց, դպաւ Արարչի կուրծքին... : Կան-
խահաս մահ և ողբերգ:

*
* *

Ժայռ մը: Անիկա կը գոցէր ճամբան: Երկու անցորդները ստիպուեցան
չըջան ընել. ժայռին մօտերը օրօրոց մը տեսան, մանուկը կապուած էր օրօ-
րոցին, բայց մէկ ձեռքը ազատ էր, երկարած էր դէպի երկինքը... , կ'երևի
թէ օգնութիւն հայցած էր... , իր մահուան պահուն, Տէրը հետաքրքրուե-
ցաւ, մօտեցաւ օրօրոցին, բռնեց պզտիկին գլուխը, որ բաժնուեցաւ վիզէն
ու ինչպէս Եհովային ոտքը... :

Տէրը անխօս էր ու տրտում: Պատանին կը մտածէր, գայլոյթ ու կիրք
կը հաւաքէր, իսկ երկիրը՝ լուսնոտէ բռնուածի պէս, մերթ ընթ մերթ վեր
կը ցատկէր ու կը տագնապէր... :

Արիւն ու փա'խ:

*
* *

— Եհովա՛, Եհովա՛:

Քեզի՛ արարչութիւնդ, և քեզի՛ մարդակերտումի հէքեաթդ, ե՛տ տար
մեզ, դէպի սկզբնական ու տձեւ գոյութիւնը: Այսինքն՝ այն օրերուն՝ երբ
չէիր ըսած «եղիցի»ներդ: Վասնզի, լաւ է ըլլալ անկաղապար, անտաշ և ան-
կըչուոյթ, մանաւանդ անդիտակից, ըլլալ հիւլէ, վերածուիլ պարզ նիւթի, և
կատարել տարերային պարտականութիւնը, քան թէ ունենալ չափ ու ձե-
ւաւորում, սոսկալ քեզմէ, կառավարուիլ մականէդ, պահուիլ՝ երբ կամքդ
կ'ուզէ, կամ՝ հրապարակ գալ երբ որ կը ցանկաս:

Մենք կը մերժենք արուեստագէտի ու Արարչի համբաւը, ո՛վ կաւի անձարակ բրուտ . . . , քեզի՛, քեզի՛, ու երեսիդ կը նետենք հրաշքներուդ սընափառութիւնը . . . : Պարզ հո՞ղ էինք երէկ, կ'ուզենք դարձեալ անոր երթալ, որ հարագատ է մեզի . . . :

Ա.փ մը կեանքի համար չենք կրնար կրել երախտագիտութեանդ ժայռը՝ որ կը նետես վրանիս . . . : Կ'ուզենք մոխրանալ, ոչնչանալ, չլսելու, չտեսնելու, չըզգալու երանութեան կը փափաքինք երթալ, որպէսզի դուն մեզ չունենաս, ու մեր կռնակին չնետես Գիրք-Մենդոցիդ առասպելը, ու մեզմով չհիւսես անմահութեանդ փառքը . . . » :

Ո՞վ էր խօսողը : Մեռելնե՞րը : Ասիկա ջրավէպին գաղտնիքն է . . . :

Եհովան լսեց այդ խօսքերը, բայց չբարկացաւ, ընդհակառակն, անիկա հեզ ու բարի էր ինչպէս առաջ. չունէր բարկութիւն ու քէն : Ան՝ ջուրովը մարդիկը պատժող Աստուածը չէր կարծես, այլ նոր ու ողորմած Արարիչ մը :

Ը.

Հայաստանի վրայ թախիծ ու արտամութիւն կար : Անոր երբեմնի կապոյտ հորիզոնէն՝ այժմ, անորոշութեան ծանրութիւնը կը կախուէր, ծա՛նր քարի մը պէս : Հողը կը տքար : Լեռները՝ խարոյկի մէջ նետուած թաց փայտերու նման կը ճարճատէին : Բարձրութիւնները իրենց ուսերուն վրայէն կը նետէին ծանրութիւնը ջուրին : Անտառները կ'այսահարէին ու կը փրփրէին : վասնզի անոնց մէջէն ու վրայէն կ'անցնէին Եհովայի բարկութիւնն ու ոխակալութիւնը :

Աստուածն ու պատանին քալեցին : Առաջինը ամօթէն կարմրած, և երկրորդը՝ գայրոյթէն կապուտցած . . . : Աստուած ինքնիրենը կը խօսէր, բառերը չէին լսուեր ու պատանին բան մը չհասկցաւ, բայց կը զգար որ Անոր շեշտերուն մէջ զղջում կար, ինքնաքննդատութեան ամէնէն դժբախտ ու խոցոտող ցաւը : Բառերը՝ Տիրոջ շուրթերուն վրայ կ'ոստոստէին հապճեպ, առանց թառելու, առանց ամբողջանալու, կարկուտէն զարնուած խակ պըտուղներու պէս վար կ'իյնային, կը մտնէին մօրուքին անտառուտքը, անկէ՛ մուխի ու շոգիի վերածուելով՝ խոյս կուտային . . . : Տէրը կը զառանցէր : Անոր զառանցանքը կը լեցնէր աւանդութիւնը տարտամ ջրավէպին, ու կը կաթէր «եղիցի»ներու գեղնած պատգամին վրայ . . .

Միասին քալեցին :

Անոնց գէմը ելաւ հեղեղատ մը, որ կը նմանէր խխունջին պատին վրայ ձգած ճերմակ գիկգակին : Հեղեղատի վրայ խճաքարերու հետ խառն ինկած էին մեռնողներու գիակներ, ամբողջ կամ անջատ անջատ, դէպի վար հոսելու պատրաստ դիրքով : Հեղեղատը լայն էր, երկար ու դեք : Աստուած վախցաւ հեղեղատը անցնելէ, քանզի անոր աջ եզրին վրայ տեսաւ ծառէ մը կախուած մերկ կնոջ մը մարմինը . . . :

Դէպի ձախը կը բացուէր հովիտի մը մուտքը, բայց հոն հասնելու համար հարկ էր լեռնանցքէ մը քալել : Ու Տէրը բռնեց լեռնանցքին ճամբան, սակայն յանկարծ կեցաւ, ոտքերը իրեն չհպատակեցան : Տէրը կանգ առաւ, վասնզի նշմարեր էր հօր մը սպառնալից դիակը որ կրթնած էր քարի մը հասակին . . . :

Եհովան չհամարձակեցաւ քալել : Առջեւը ցցուած էր հայրութիւնը, ու ետեւը՝ մայրութիւնը : Երկուքն ալ աններող ու վրէժխնդիր : Ու երկուքն ալ

մեծագոր: Անոնց երկուքին մէջտեղը կեցաւ: Դողա՛ց, պղտիկցա՛ւ, անշը-
քացաւ: Չուզեց պատանիին զգացնել իր շուարանքը, չխօսեցաւ ալ, չմատ-
նելու համար տկարութիւնը իր աստուածային եսին, վասնզի, իր տագնապը
մարդուն իմացնելով՝ պիտի խոցոտէր իր ամենակարողութիւնը, իսկ ատի-
կա՛ պիտի նշանակէր ենթարկուիլ մահկանացուի մը հեզնանքին:

Տէրը մտածեց:

Ախալած աստուածներու փառքն անգամ աւելի գերընտիր ու նախապա-
տիւ է ամէնէն հանճարեղ արարածին փառքէն: Թո՛ղ գիտնան բոլորը, մար-
դը միշտ մարդ է, սահմանաւոր ու ո՛չ կատարեալ, քանզի անիկա ձեռագործ
է... հող ու կաւ, ու չի կրնար հաւասարիլ Անոր՝ որ ստեղծեց... Պարաը-
ւած Աստծոյ մը հպարտութիւնը՝ միշտ Աստուած մըն է, գերակայութեան
ու գերազանցութեան բոլոր ստորոգելիներովը... ամօ՛թ է ծիծաղելի դառ-
նալ պատանիի մը առջեւ՝ որուն յարութիւն տուի:

Ու Հրէից Եհովան՝ իր արտասանած «եղիցի»ները յիշեց, աշակերտիա-
նուչ միամտութեամբ թուեց իր կատարած հրաշքները: Արարչութեան մե՛ծ
ու անօրինակ վէպին Հեղինակը, վերակենդանացուց իր նահանջող և յու-
սալքուած հոգին, կազդուրուեցաւ, դարձաւ ստեղծագործութեան երանա-
ւէտ օրերու Աստուածը, ետեւը նետեց ծփալից գլուխը, շեշտ նայեցաւ ըս-
տեղծողի յուռութքին, հրամայեց պոռալով.

— Աւելի լո՛յս: Արե՛ւ, արե՛ւ: Թո՛ղ արեւով ողողուի Հայոց Աշխարհը:
Փարատի՛ խաւարը, փախչի աղջամուղջը, ու ամէն տեղ իմ լոյսը իշխէ...

Հայաստանի հորիզոնին վրայ մշուշ կար: Լեռներու վրայ ջրխեղդ թըռ-
չուններուն մահերգը կար և կենդանիներու սիրավէպին աղօտ գոլը...
Գիւղերու և քաղաքներու ամայութիւնը, խառնուած էր մահուան ստուե-
րին: Դաշտեր ծածկուած էին հեծքով ու տրամութեամբ: Դիակներու վրայ
կաթով լոյսը՝ պղտոր էր... Մահուան սեմին վրայ կեցող ո՞ր մարդը փայ-
լուն կը տեսնէ արեւը և հաճելի՝ անոր լոյսը...

Ծննդոցի առաջին օրուան վերկրկնուած «եղիցին» յոյսէ պարպուած
սրտի մը պէս էր. ան չկրցաւ ստեղծագործել, ինկաւ ցեխի մէջ նետուած
խճաքարի մը նման...

*
*
*

Ցամաքը կար: Հայոց երկիրը գուրս նետուեր էր ջուրէն և անոր տի-
րապետութենէն: Բայց անիկա մաքուր ու յստակ չէր: Անոր մէջ՝ արիւն ու
ցաւ ու հեծք, մահ ու սրսփանք, ապականութիւն ու աղտ կար, իսկ երեսին
վրայ՝ Ջրհեղեղեան Ոճիր և անարդարութիւն:

Տէրը չհաւնեցաւ ցամաքին: Անոր արատաւոր կազմը չէր վայելեր Եհո-
վայի փառքին: Որոշեց նոր հող ու նոր ցամաք ստեղծել, աւելի՛ կատար-
եալ ու աւելի՛ գեղեցիկ. հրամայեց.

— Թո՛ղ ցամաք ըլլայ:

Ծննդոցի երկրորդ պատգամը ի գո՛ւր արձակուեցաւ, վասնզի չստեղծը-
ւեցաւ նոր ցամաքը, ու հրամանը՝ անլոյս բիբի մը պէս ինկաւ ճահիճին մէջ,
խառնուեցաւ տկարին օգնութեան կանչին...

*
*
*

Իսկ ջո՞ւրը: Ինչո՞ւ Տէրը անոր համար ալ «եղիցի» մը չարձակեց: Աւե-
լորդ էր ու յիմարական: Եհովան արդէն ստեղծեր էր ջուրը: Աւելի՛, շա՛տ
աւելի, այնքա՛ն շատ, որ ան բարձրացաւ, ծածկեց դաշտերն ու հովիտ-

ները, ձորերն ու կիրճերը, բլուրներն ու լեռները, ու քիչ մնացեր էր որ Արարատն ալ թաղուէր . . . :

Ջուրը չծովացա՞ւ, մարդիկ ու կենդանիները չխեղդե՞ց, հողն ու բուսականութիւնը չապականե՞ց: Տէրը՝ իր աչքովը տեսաւ ջուրին կատաղութիւնը, վախցաւ «եղիցի» մը արտասանելէ: Միայն բաւականացաւ անտեղի հըրամանով մը .

— Թո՛ղ ցամաքն ու ջուրը զատուին իրարմէ: Աստուծոյ ձայնին մէջ՝ զգալի տարակոյս մը կար: Որովհետեւ գիտէր որ հողը հին էր, ջուրը արդէն կար, երկուքն ալ աւանդական հրաշքէ մը ծնած . ընդվզած էր ցամաքը ջուրին դէմ, քանզի անիկա՝ ծանրացեր էր իր վրայ, կը կաշկանդէր իր ազատութիւնը, մանաւանդ կ'արատաւորէր զինքը: Ու ցամաքը՝ ուսերէն կը թոթուէր ջուրերու թագաւորութիւնը, ու ասիկա՝ տեղի կ'ունենար Եհովայի «եղիցի»էն անկախ . . . :

Ջուրը կը զատուէր առանց երգի: Անոր շառաչումին մէջ՝ ողբերգութիւնը կար համատարած սպանդին: Անոր հոսումին հետ կ'ընկերանային միս ու ոսկոր, մազ ու սիրտ, թոք ու ստինք, իրաններ, գանկեր ու աղիքներ: Խեղդուող մայրերու հեծեծանքը, ծերերու ու պառաւներու հառաչանքը, հարսերու տքոցը, աղջիկներու բզքտուած երազները, մանուկներու հեծկըլտուքը, այս ամէնը՝ ջուրերուն հետ և ջուրերուն մէջ:

Երրորդ պատգամը՝ բորբոս կապած ու սնամէջ բառ մըն էր կարծես . զայրացաւ Տէրը իր արտասանած բառերուն դէմ:

— Բա՛ւ է, ո՛վ Տէր, քեզի՝ ծնած «եղիցի»ներդ, նոր ստեղծումի և նոր Ծննդոցի պէտք չկայ: Մի ստեղծեր, որ վաղը չստիպուիս կրկին պատժել ստեղծածդ: Ո՛չ մէկը մեզի չափ կը ճանչնայ քեզ, ու ո՛չ մէկը մեզի չափ ծանօթ է գործիդ: Մենք մեռած ենք, հոգեւարքը դժուար եղաւ թէեւ, բայց հիմա հանգիստ ենք, չենք ուզեր վերյառնել, որովհետեւ չենք ուզեր վերստին մեռնիլ . . . , ու չստեղծուին նորեր ալ, մարդկային միամիտ հիւսքով ու ճակատագրով, ու մանաւանդ՝ պատժուելու, անէանալու պարտադրանքով . . . :

Դիակները ձայն տուին ամէն կողմէն: Տէրը լսեց այս բողոքը: Չարհուրեցաւ, ինքզինքը կորսնցուց, քիչ մնացեր էր որ իշնար, քար մը փնտրուեց որ վրան նստի . . . , չգտաւ, ձեռքը երկարեց անգիտակցօրէն ու բռնեց մազուտ գլուխ մը, անոր վրայ նստեցաւ . . . : Հանգչելու պէտք ունէր . . . : «Արարչութենէն» վերջ, «եօթներորդ օր»ը, Եհովան կը հանգչէր գանկի մը վրայ . . . :

Արարչական կիրակին:

Լուռ էր Աստուածը: Ու պատանին՝ անոր շարժումներուն ու հոգեկան խռովքին կը հետեւէր միայն . . . :

Կը՛ղ, կը՛ղ, նոյի ագռաւը, պզտիկի մը բիբը կտուցին վրայ՝ դէպի Տապանը կը թռէր . . . :

Թ.

— Քալե՛նք, ըսաւ Եհովան:

— Երկար տեւեց «արարչական կիրակին» հեզնեց պատանին: Ու քալեցին: Արարիչը՝ երերալէն ու մտածկոտ: Պատանին՝ անփոյթ:

Պատանին տեսաւ որ Տէրը կը քալէ, զրկած այն գանկը՝ որուն վրայ

նստած էր քիչ մը առաջ . . . : Մօտեցաւ Եհովային , դիտեց Տէրն ու գանկը , ու տեսաւ զարմանքով , որ Աստուծոյ գրկին մէջ՝ գանկը կը մեծնար , լեռան ձեւ կ'առնէր . . . : Եւ ահա՛ , ճիշդ լեռ , ուր կը նշմարուէին վայրի թուփեր , մայրիներ ու ձիթենիի պուրակ մը . . . , լեռնէն՝ երկու անխնամ ճամբաներ վար կը հոսէին , մէկը՝ կանգ կ'առնէր աղբանոցի մը մէջ , մինչ միւսը՝ կը մտնէր մեծ քաղաք մը . . . :

Քաղաք մտնող ճամբայէն՝ հազարաւոր բազմութիւն մը , հրհռալով ու հայհոյելով , թքնելով ու սպառնալով մարդ մը կը քշէր դէպի լեռը . . . : Անտարակոյս դատապարտեալ մը , նիհար ու տժգոյն : Աչքին մէջ արցունք և սրտին մէջ՝ երկիւղ : Գլխուն վրայ՝ փշեայ պսակ մը կար : Աջ ուսէն՝ դէպի կռնակը խաչափայտ մը կ'երկարէր . . . :

Խեղճ մարդ , խաչուելու կ'երթար : Վերջապէս բազմութիւնը հասաւ լեռան գագաթը : Երկու կիներ կուլային խաչին ոտքը . . . Խաչելութեան Տեսիլքին առջեւ սարսուաց Եհովան . . . : ամօթի կսկիծը՝ գեղարդի մը սուրովը մտաւ իր հոգիին մէջ . . . : ներելի չէր սակայն այս երկրորդ պարտութիւնը : Ամփոփեց ինքզինքը , գրգռեց իր աստուածային եսը , գայրացաւ , դարձաւ հրբոս և անգուսպ փոթորիկ : Տէրը կը փոխակերպէր ինքզինքը , վերստին կ'աստուածանար , Սինայի կատարէն՝ մարդկութեան հետ խօսող խռովքոտ Եհովան էր հիմա . . . : Պօռաց : Հայոց երկիրը նաւակի թեթեւովը երերաց , լեռները՝ կարծես իրենց տեղերը փոխեցին . . . , բլուրները՝ ծունր դրին գետինը և երկրպագութեան դիրքին մէջ մնացին . . . : ջրալից դաշտերը՝ տաշտերու նման հոս ու հոն նետուեցան . . . : այս խուճապին վրայէն՝ կը լսուէր Եհովայի կանչը . . . :

— Ան՝ որ պիտի խաչուի փառքիս համար , որդիս պիտի ըլլայ , երրորդ օրը յարութիւն պիտի առնէ ու քովս պիտի բնակի . . . , այս հրաշքը բովանդակող գիրքը սուրբ պիտի ըլլայ ու պիտի առաջնորդէ հօտս՝ դէպի երանութեան աշխարհը . . . :

* * *

Պատանին հեղ մըն ալ նայեցաւ գանկին : Չկար հրաշապատկերը : Անհետացեր էին ճամբան ու լեռը , բազմութիւնն ու խաչուողը , խաչն ու լացողները . . . : Գլուխը դարձած էր իր հին ձեւին . . . : Ու պատանին նշմարեց գլխուն վրայ՝ հին վէրքի մը սպին , ճանչցաւ այդ գլուխը , իր հօրն էր :

- Գլուխը ինձի կը պատկանի , տո՛ւր ինձի զայն :
- Ինչէ՞ն գիտցար , որո՞ւ է , հարցուց Տէրը :
- Հօրս է , սա սպիէն ճանչցայ , տո՛ւր :
- Չե՛մ տար , ինձի պէտք է այս գանկը . . . : անիկա խորհրդանիշը պիտի ըլլայ «որդուս» Խաչելութեանն ու Յարութեանը :
- Իրաւունք չունիս սեփականացնելու զայն , հօր գանկը՝ իր տղուն կը պատկանի , ես հիմա քեզ կը ճանչնամ , դուն՝ ջուրով սպաննեցիր մարդկութիւնը , որոնց մէջ՝ հայրս , մայրս , քոյրերս , եղբայրներս , ազգականներս ու ամէնը . . . :

- Ես ստեղծեցի մարդկութիւնը :
- Ատով ի՞նչ կ'ըլլայ :
- Արարիչը մահուան իրաւունք ունի իր արարածին վրայ :
- Ո՛չ , արուեստագէտը կրնայ չստեղծել , չստեղծուածը իրենն է , բայց երբ կը ստեղծէ՝ այլեւս կը դադրի անոր տէրն ու տիրականը ըլլալէ :

— Ով կը ստեղծէ բան մը, ո՛վ պատանի, իրաւունք ունի զայն խորտակելու:

— Ստեղծողը հայր մըն է, և ստեղծուածը՝ անոր որդին, հայր մը իրաւունք ունի՞ սպաննելու իր զաւակը, ըսէ՛, պնդեց պատանին:

— ...

— Իր որդին սպաննող հայրը ամէնէն ցածն է մարդկութեան մէջ... կը հաւատամ, «հայր» ես, ստեղծեցիր մարդկութիւնը՝ իբրեւ «որդի», և զայն սպաննեցիր ջուրովը...:

Պատանին պահանջեց գանկը:

Ու Տէրը՝ մերժեց տալ:

Փաթթուեցան իրարու: Աստուածութիւնն ու ընտանեկան սէրը դէմ դէմի ելան: Ուժերը հաւասար էին...: Չեռքէ ձեռք կ'անցնէր գանկը:

Երբ տղան կը խլէր գանկը, անոր աչքերը կը բացուէին կարծես, այտերուն վրայ՝ ուրախութիւն և ժպիտ կ'ուրուագծուէին, շրթունքները կը շարժուէին, կ'ուզէին խօսիլ...:

Իսկ երբ Եհովան կը խլէր գանկը տղուն ձեռքէն, գանկը կը կարծրանար, շրթունքները կը սեղմէր, աչքերը կը գոցուէին, ժպիտը կ'անհետանար: Գանկը կը մերժէր Եհովային գիրկը մնալ, դուրս կուտար գարշահոտութիւն:

Երկար տեւեց կռիւը:

Ու վերջապէս՝ Եհովան զայրացաւ, գանկը նետեց ցեխախառն ջուրին յատակը, որ շուտով անհետացաւ ու մէյ մըն ալ չտեսնուեցաւ... Պատանին վար ծռեցաւ, որ քար մը առնէ ու նետէ Եհովային. քարի տեղ՝ ջրախեղդ մամիկի մը սիրտը, բռնեց, ու նետեց Անոր՝ որ ջուրով խեղդած էր մարդկութիւնը...:

Եհովան փախաւ...:

Մամիկին յօշոտուած սիրտը կը հալածէր գանիկա...:

— Եհովա՛, Եհովա՛, որդիիդ խաչելութեան խորհուրդը Հայոց Երկրին մէջ կը մնայ:

* * *

Այն օրէն ի վեր Հայոց Երկրի ջուրերուն մէջ գանկ մը կը լողայ, Արդարութիւնը կը փնտռէ: Պատանին՝ բնդվգող ու ինքնիշխան, կը թափառի մեր երկրին ամէն կողմը, ու սիրտ մը՝ կը հալածէ Հրէից Եհովան...:

Ատոր համար, մեր գետերը ամէնէն ասորիականներն են աշխարհիս բոլոր գետերուն, արագավազ ու խռովալից՝ կը վազեն դէպի հարաւ ու հիւսիս, արեւելք ու արեւմուտք և անոնց երգին մէջ՝ զայրոյթ ու տխրութիւն կայ: Ատոր համար ալ հայրենիքին ու օտարութեան մէջ՝ դեռ կը թափառի հեկեկայէն, իր արիւնի պատմութիւնը բարձրաձայն արտասանելէն, Ջրավէպի պատանիին պէս՝ հպարտ է և քմբոստ, և մամիկին նման՝ իր Գողգոթայի խաչը շալկած, ու ոտքը դրած հինաւուրց հաւատքի մը պատուանդանին վրայ՝ Իրաւունք և Արդարութիւն կ'որոնէ...:

— Եհովա՛, Եհովա՛...:

Առանց հայութեան՝ Քու և Որդուդ աստուածութիւնը ի՞նչ պիտի ըլլայ...